

TUNCER GÜLENSOY’UN ALTAYİSTİK VE MOĞOL HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI

*Biol İPEK**

Özet

Bu çalışmada Tuncer Gülensoy’un, Altayistik ve Moğol Halkbilimi çalışmaları anlatılmıştır. Gülensoy, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncanın akraba diller olduğuna inanan ve bu alanda çalışmalar yapan bir bilim insanıdır. Gülensoy, Altay dilleri arasındaki akrabalığın daha iyi anlaşılması için Moğolca üzerinde müstakil çalışmaların yapılması gerektiğini bütün çalışmalarında anlatmıştır.

Gülensoy, Altay dillerinin ortak özellikleri üzerine yaptığı çalışmaların yanında Mongolistik üzerine de birçok çalışma yapmıştır. Gülensoy, Türkiye’de Moğolca üzerine doktora yapan ilk bilim insanıdır. Moğolların ikinci önemli eseri olan “Altan Topçı”yı Türkçeye çevirmiştir. Gülensoy, Moğolca ile ilgili birçok çalışmanın yanında Moğol Halk Bilimi ile ilgili olarak da birçok çalışma yapmıştır. Gülensoy, yaptığı bu çalışmalarda, Türklerde ve Moğollarda ortak olan kültür, örf ve anane, mitoloji, efsane, askerlik sanatı, inanç ve kişi adları bakımından benzerlikleri ortaya koymuştur.

Çalışmamızda Gülensoy’un Altayistik ile ilgili 6, Moğol Halkbilimi ile ilgili 8, toplam 14 makalesine yer verdik.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Altayistik, Mongolistik, Halkbilimi, Kültür.

STUDIES OF TUNCER GULENSOY ON ALTAISTIC AND MONGOLIAN FOLKLORE

Abstract

In this study, studies of Tuncer Gülensoy on Altaistic and Mongolian Folklore are explained. Gülensoy is a scientist who believes that Turkish, Mongolian, Manchu-Tungus, Korean and Japanese languages are relatives and studies in this field. Gülensoy has stated in all his studies that exclusive studies on Mongolian should be carried out for a better understanding of affinity between Altaic languages.

Gülensoy has conducted many studies on Mongolian language besides his studies on common characteristics of Altaic languages. Gülensoy is the first scientist to study for a doctorate on Mongolian in Turkey. He translated “Altan Topçı”, the second most important piece of Mongolians, into Turkish. Gülensoy, as well as conducting many studies on Mongolian, has also carried out many studies on Mongolian Folklore. In these studies, Gülensoy has revealed similarities with regard to culture, customs, mythology, legends, art of military, belief and names of persons that are common for Turkish and Mongolian people.

We have given place to 14 articles of Gülensoy in total in our study, being 6 studies on Altaistic and 8 studies on Mongolian folklore.

Key Words: Turkish, Altayistic, Mongolistic, Folklore, Culture.

*Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ / TÜRKİYE, el-mek: birolipek@msn.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7874-3830>

Giriş

Altay dilleri teorisi 18. yüzyılın sonlarında Avrupalı, dilbilimciler tarafından ortaya atılmış bir görüştür. Von Stranhlanberg, J. Remusat, W. Schott, M. A. Castren, O. Böhlingk, V. Thomsen, J. Budenz bu teoriyi savunan dilcilerdir. Bu teoriyi savunan ve bu alanda çalışmalar yapan diğer dilciler, N. Poppe, P. Aalto, D. Sinor, K. Menges, J. Benzin, G. Clauson, L. Ligeti, Sh. Hattori, K. Katona, O. Pritsak. A. Von. Gabain gibi dilciler bu sahada tanınmış yabancı dilcilerdir. Türk bilim insanlarından başta T. Tekin, A. Temir, R. R. Arat, O. N. Tuna, Ş. Tekin olmak üzere, T. Gülensoy, A. B. Ercilasun, O. F. Sertkaya, A. Gül Sertkaya, F. S. Barutçu-Özönder, L. Karahan, G. Karaağaç, G. Gülsevin, A. Buran, F. Kirişçioğlu, A. Günşen, M. Öner, C. Alyılmaz, O. Mert, B. Gül, F. Ersoy, Y. Kartallıoğlu gibi tanınan Türkiyede'ki dilciler de Altay dilleri üzerine çalışmalar yapmışlardır.

Altay Dilleri Teorisi, Türkçe, Moğolcaı Mançuca-Tunguzca, Korece ve Japonca'nın "Altay dili" adı verilen ortak bir kaynaktan geldiği görüşünü savunan bir teoridir. Bu sayılan diller Altay Dil Ailesi'nin üyeleridir. Strahlenberg'in kuzey-doğu Avrupa ile Sibirya'nın bir kısmında konuşulan bu diller için yaptığı tasnif teorisinin çekirdeğini oluşturmuştur (Tuna, 1992:7). Bugün yapılan müstakil çalışmalarla bu dillerin akraba diller olduğu ispatlanmıştır. Bu alanda çalışmalar halen devam etmektedir.

Türk bilim insanlarından özellikle Ahmet Temir, "Ural-Altay ve Altay Dilleri", Osman Nedim Tuna, "Altay Dilleri Teorisi", Talat Tekin, "Altay Dilleri Teorisi", gibi çalışmalarıyla bu teoriye katkıda bulunmuş ve bu teoriyi savunan araştırmacılarıdır.

Tuncer Gülensoy, Altay dil birliğine inanan Türkçe, Moğolca, Mancu-Tunguzce, Korece ve Japonca'nın akraba diller olduğunu savunan ve bu alanda birçok çalışma yapmış bir bilim insanıdır. Gülensoy, özellikle Türkçe ve Moğolca arasındaki benzerlikler, "ses, şekil kelime kökenleri, isim, kültür, efsane, mitoloji, destan ve töre", üzerinde durmuş birçok benzerlik ortaya çıkartmıştır. Gülensoy, yapılacak müstakil çalışmalarla bu benzerliklerin daha da artacağını düşünen ve bu alanda araştırmacıların çalışması gerektiğini savunmaktadır.

Türkiye'de Mongolistik Çalışmaları

Moğol dilinin en eski yazılı belgesi M. S. 1225'te yazılmış olan Yesunke taşıdır. En önemli belge Moğolların Gizli Tarihi'dir. Eser 1240'ta yazıldığı tahmin ediliyor (Tuna, 1992: 13). Bu önemli eser üzerinde dünyada çok fazla çalışma yapılmıştır. Türkiye'de ilk defa, Ahmet Temir tarafından, Moğolların Gizli Tarihi, (Manghol-un Niuça Tobça'an), (Yazılışı 1240) I Tercüme ismiyle yayımlanır. Temir, eseri, E. Haenisch'in Almanca ve S. Kozin'in Rusça Tercümesini Moğolca aslı ile karşılaştırıp dilimize 1948 yılında çevirmiştir. Eserin 2. Baskısı 1986 yılında yapılmıştır.

Eser, E. Haenisch'in Almanca ve S. Kozin'in Rusça Tercümesi Moğolca aslı ile karşılaştırılıp Türkçeye çevrilmiştir. MGT, 12 kitap, 282 paragraftan oluşmaktadır. Eserin sonunda 2 harita ve 1 fotoğraf yer almaktadır. Fotoğraf Ye Teh-hui nüshasından alınmış Moğolca metin Çin alfabesiyle yukarıdan aşağıya yazılmıştır. Eserde yer yer manzum bölümler de yer almaktadır. Prof. Dr. Erich HAENİSCH, 12 sayfalık bir ön söz yazmıştır. Haenisch, eserin Ogodai'nin emriye yazıldığını ve 1240'ta beylere kendi icraatı hakkında hesap vermek için yazdırılmıştır. Eserde Hanın şeceresi ve kendisinden önce hüküm sürmüş ilk iki Hanın "Moğolların Kıyat kabilesine mensup Yegüsey Batur ve Cengiz Han" askerî ve idari icraatı anlatılmaktadır. Hükümdar ailesiyle hükümete tahsis edilip başkaları tarafından okunmadığı için "gizli" diye vasıflandırılmıştır. Ebul Gazi, Şecere-i Türkî isimli eserinde Cengiz Han bölümünü yazarken bu eserin 17 vesikasından faydalanmıştır. İran tarihçisi Raşid-ed-din, Camiü't-Tevarih, eserini yazarken bu eserden de faydalanmıştır (Temir, 1986: XXIX).

Eserde, Cengiz Hanın yasalarını içeren Koko Debter'den (Mavi Defter) bahsedilmektedir. Fakat bu eser günümüzde halen bulunmamıştır (Temir, 1986: XI). Eserin Uygur harfleriyle yazıldığı tahmin edilen aslı, tam metin halinde henüz bulunmamıştır.

Araştırmalara esas teşkil eden nüshalar Çinceye çevrilmiş olanlardır. Bunlar: 1. Çin harfleriyle transkripsiyon halinde yazılmış Moğolca metin. 2. Moğolca metnin kelime kelime satır arası Çince tercümesi. 3. Her bölümün sonunda Çince hulâsa tercüme.

1948'den sonra ikinci olarak bu kitap, Mehmet Levent Kaya, tarafından, Moğolların Gizli Tarihçesi (Moğolların Kırmızı Kitabı), Kabalcı Yayınları, 2011, Kronik Yayınları, 2017'de yeniden Türkçeye tercüme edilmiştir.

Temir, 1955'te "Türkçe İle Moğolca Arasındaki İlgiler", isimli makalesini yazar. Temir bu makalesinde: 1. Türkçe ile Moğolcada şekil ve anlam bakımından aynı olan sözcükler. 2. Türkçe ile Moğolca arasındaki fonetik münasebetler. 3. Fonetik hususiyetleri tetkik edilmeden yalnız zikredilmekle geçilen başka müşterek sözcükler. 4. Türkçeden veya Türkçe yolu ile Moğolcaya geçen Türkçe, Sanskritçe veya Çince Budizm ıstılahları. 5. Türkçe ile Moğolca arasındaki morfolojik benzeyişler. 6. Manâ değişimleri. 7. Eski Türkçe sözcüklerin okunuşunda Moğolcadan istifade. 8. Tabu meselesi. 9. Türkçe ile Moğolcanın mukayesesi ve tarihi münasebetler. 10. Türkçe ile Moğolcanın sentaks bakımından mukayesesi, 10 madde halinde bir tasnif yaparak açıklamıştır (Temir, 1955: 1-25).

Bu makalede Temir, Tabu meselesi maddesinde şunları yazar: "Moğol lehçelerindeki birçok sözcüklerin kayboluşunda tabu da mühim rol oynamış ve halâ da oynamaktadır. Bâzı misaller: Moğolca yazı dilinde mevcut Ötege "ayı" sözcüğü, Halha lehçesinde tabu yüzünden kullanılmayıp orada onun yerine hara görös "kara geyik" derler. Bu tâbir Türkçe Altay lehçesine de geçmiş olup, orada "kara kujuk" şeklinde kullanılmaktadır (Temir, 1955: 19).

Yine aynı şekilde Moğolca'da erkekler söke "balta" sözcüğünü kullandığı halde, bir kadının bunu söylemesi memnurdur, onun için kadınlar buna mukabil Türkçe "balta" sözcüğünü kullanırlar." (Temir, 1955: 19)

Ahmet Temir, 1998 yılında, "Moğolca ile Türkçe İlişkileri", isimli makalede W. Bang'ın "dilleri bir birlerine karıştırmayalım. Her dilin problemini önce ayrı ayrı halledelim. Daha sonra bunları karşılaştıralım, malzeme henüz az" dediğini belirtir. Fakat Temir, pek çok kaynaşma ve karışma olduğu gibi bunların dilleri de karışmış ve kaynaşmış olduğunu ileri sürer. Bu iki dilin tarihte birbirlerine çok sayıda kelime verdiğini ve bu iki dil arasında müşterek olan unsurların çok olduğunu ifade eder. Bu dillerde farklılık gösteren bazı unsurların Türk lehçelerinde karşımıza çıktığını ve Moğolca ile ilgilenmeyen Türkolokların bunları izahta zorlandığını anlatır. Temir, bu çalışmasında özellikle Türkçede tek heceli bazı sözcüklerin Moğolca'da iki heceli olduğu melesini ele alır. Türkçe ve Moğolca tarihte farklı gelişme yolları takip ettikleri için Türkçe'de iki heceli kelimelerde vurgusuz son hecenin düştüğünü oysa Moğolca'da halen yaşadığını 35 kelimeyi örneklerle izah eder. Örnek Türkçe'de "ab" (av), Moğolca'da "aba" şeklinde aynı sözcükler olduğunu belirtir. Yine aynı şekilde Türkçe "koç, kuç" kelimesi Moğolca'da "koça, kuça, koçu" şekillerin zamanla değişerek Farsça'ya "Koca>hoca" şekline dönüşerek nasıl geçtiğini izah eder.

Osman Nedim Tuna, 1972'de "Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler-I" isimli makalesinde Türk Dili'nin güney-batı kolunun temsilcisi durumunda bulunan, en çok yazılı belge bırakan Osmanlıca için bu konuda yapılmış tek bir araştırma olmadığını söyler. Tuna, bu makalede 50 Osmanlı Türkçesindeki Moğolca kelimelere yer vermiştir. Kelimelerin Moğolca'dan geldiğini ispatlamak için hem fonetik hem de morfolojik dil özellikleri gösterilmiştir.

Tuna, 1976'de "Osmanlıcada Moğolca Kelimeler" isimli ikinci makalesini yayımlar aynı metotla bu çalışmasında da 50 kelimeyi verir.

Tuna'nın "Kadı Burhaneddin'de Moğolca Kelimeler" adlı 52 Moğolca kelimeyi incelediği araştırması ise henüz yayımlanmamıştır (Sertkaya, 2014: 12).

Osman Fikri Sertkaya, 2012 yılında “Türkiye ve Mongolistik”, isimli makalesinde günümüzde “Çağdaş bir Moğol lehçesini konuşan” ve Moğolca üzerine çalışma yapan aşağıdaki araştırmacıları zikreder:

1. Ekrem Kalan, 1. “A Mongol Sultan in Egypt: Al-Malik Al-Adil Zeyneddin Ketbugha Al-Mansurî (1294-1296)”, *Mongolica: An International Annual of Mongol Studies*, vol. 18 (39), 2006, pp. 424-439. 2. “Влияние политики на развитие торгово-экономических связей между Золотой Ордой и государством Ильханов”, *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*, Ed. Bülent GÜL, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 2012, s. 211-218. 3. “Nümismatik Materyallere Göre İslamlaşma Sürecinde Altın Orda Hanlarının Kullandığı İsim ve Unvanlar (1227-1357)”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt IX, Sayı 33, Bahar 2012, s. 23-34. 4. “Tarihi Kaynaklara Göre Cüçi Adının Kökeni ve Cengiz Kağan’a Oğul Olma Sorunsalı”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVII, Sayı I (2012), s. 119-130. (Sertkaya, 2012: 8)

2. Yavuz Kartallıoğlu, 1. Çağdaş Moğolca’nın Grameri,-Ses ve Şekil Bilgisi-, Ankara, 2010, 136 s. 2. “Türkçe ve Moğolcada isim çekim eklerinin sırası”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, Konya, 2003, s. 353-356. 3. “Türkçe ve Moğolcada Soru”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I-II, 20-26 Eylül 2004, Ankara, 2004, s. 1725-1730. 4. “Türkçe ve Moğolcada çekim edatlarından önce gelen isim ve zamirlerin aldığı hal ekleri”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23, Bahar 2008, s. 131-143. (Sertkaya, 2012: 8)

3. Feyzi Ersoy, 1. Türk-Moğol Dil İlişkisi ve Çuvaşça, Doktora Tezi. Ankara, 2008. 2. “Türkçe ve Moğolcaya kelime sonunda açık hece/kapalı hece açısından bir bakış”, (*Dil Araştırmaları*, 6, Bahar 2010, Ankara, s. 29-45. 3. Çuvaş Türkçesi Grameri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2010. 4. “Moğolca ve Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkileri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz 2006, Sayı: 20, s. 81-98. 5. “Moğol Yazısının Tarihî Gelişimi ve Moğolların Kullandıkları Alfabeler”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz 2007, Sayı: 22, s. 393-404. (Sertkaya, 2012: 8).

4. Mehmet Levent Kaya, Moğolların Gizli Tarihçesi (Moğolların Kırmızı Kitabı), Kabalcı Yayınları, 2011, Kronik Yayınları, 2017. (Sertkaya, 2012: 9)

5. Bülent Gül, 1. “Türkiye’de Mongolistik Araştırmaları”, *Altaica*, II, Ulaanbaatar, 2002, s. 124-136. 2. Moğol Atasözleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2010, X + 190 s. 3. “Türkiye’de Altayistik Alanında Yapılan Çalışmaların Açıklamalı Kaynakçası Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt, Sayı 7, 1999, s.119-172. (Sertkaya, 2012: 8). 4. “Moğol Kişi Adları”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, (2010) 7(1), 217-229. 5. Moğolca İbni Mühennâ Lügati, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara-2016.

6. Osman Mert, Ötüken Uygur Dönemi Yazıtlarından Tes, Taryat, Şiene Us”, Ankara, 2009 (Sertkaya, 2012: 8).

Ayşe Gül Sertkaya, 2014 yılında, “Moğolca’dan Türkçe’ye ve Türkçe’den Moğolca’ya Geçen Kelimelerin Sistematiği ve Bu Alınçlamalar Üzerinde Yapılan Çalışmalar”, isimli yazısını yayımlar. Sertkaya, çalışmasını iki bölüme ayırmış: 1. Bölümde Moğolcadan Türkçeye geçen kelime ve şekiller üzerinde yapılan çalışmalar. Bu bölümde 27 Türk ve yabancı araştırmacıların çalışmalarına değinmiş toplam 1256 Moğolca kelimeye yer vermiştir. 2. Bölümde Türkçeden Moğolcaya geçen kelime ve şekillerin sistematiği: Bu bölümde tablo halinde Türkçe, Moğolca ve Moğolcalanmış şekil halinde kelimeler ve anlamları verilmiştir. Sertkaya, sonuç bölümünde bundan sonra yapılacak çalışmalarda, çalışmaların mutlaka Moğol ve Türk dilleri açısından değerlendirilmesi gerektiğini belirtir.

Ayrıca 1958 yılından beri her yıl “Permanent International Altayistik Conference (PIAC)/ Milletler Arası Daimi Altayistik Konferansı (DAMAK) adı altında ve her yıl değişik bir ülkede, konferanslar yapılmaktadır. 1973 yılında Türkiye’de (Ankara’da) 16’ncısı yapılmış,

2003 yılında 46. 22-27 Haziran günleri arasında yine Ankara'da gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2000: 22).

Mesken-Aile ve Aile Değerleri konularının tartışıldığı “Uluslar Arası Altay Toplulukları Sempozyumu” 24-26 Temmuz 2017 yılında İstanbul'da Aydın Üniversitesinde yapıldı.

Erdoğan Altınkaynak, 2007'de, “Cengiznâme Hakkında Bazı Değerlendirmeler”, isimli bir makale yazar. Altınkaynak, bu çalışmasında: “Cengiznâme'de Cengiz Han, bir Türk kahramanı olarak kabul edilmekte ve hikâye Türk tarihi gibi anlatılmaktadır. Halbuki Cengiz Han Moğol hükümdarıdır. Erdoğan Altınkaynak, Cengiznamede, “Cengiz'in atalarından biri olan Duyın Bayan annesi, Ulemâlik Körklü'nün güneş ışığından gebe kalması, Uygur destanındaki ağaca nur inmesi sonucu ağaç içinde çocukların olması bir benzerlik” olduğunu belirtir (Altınkaynak, 2007: 2)

Ergin Ayan, 2005'te, yazmış olduğu “Tarihi Kaynaklar Işığında Börte Çine ve Alan Kuva Efsaneleri (1)”, isimli makalesinde Moğolların “Börte Çine ve Alan Kuva Efsaneleri”ni Türklerin Ergenekon, Göktürk menşe efsaneleri ve Uygurca Oğuz Kağan destanı ile karşılaştırarak anlatır. Ayan, şunları anlatır: “Ergenekon efsanesinde bir ulusun tamamıyla ortadan kaldırılmasından sonra yeniden diriliş bir kurt sayesinde olur. Köktürklerin menşe efsanesinde ataların bir mağarada kurttan türeyişleri konu ediliyordu. Hattâ Moğol kaynaklarında bu destanların benzerlerinin yer alması, tuğ, bayrak ve kılıç kabzalarında kurt başı motifinin işlenmesi bu hususu teyit etmektedir. Köktürklerden sonra Uygurca Oğuz Destanı'nda Oğuz Kagan'ın Urum Kagan üzerine sefere giderken, hattâ diğer bazı seferlerinde gök yeveli gök tüylü bir kurdun (Kök-Böri), ışıktaki uluyarak önüne çıkıp ona rehberlik ettiğini okuyoruz” (Ayan, 2005: 34-37).

Ergin Ayan, 2005'te , “Tarihi Kaynaklar Işığında Börte Çine ve Alan Kuva Efsaneleri (2)”, isimli bir yazı daha yazarak aynı konuya devam eder. Ergin, bu yazısında da Moğolların Alan Kuva efsanesi ile Cengizname'yi karşılaştırır. Ergin şunları anlatır: “Alan Kuva efsanesindeki olaylar Çingiz-nâme'de de geçer. “çadıra düşen ışığın bir müddet sonra oradan Bozkurt şeklinde çıkarak ve “Çingiz” diye bağırarak ormana doğru uzaklaştığını kaydetmektedir ki, doğan çocuğa Çingiz ismi verilmiş. Alan-Kuva kocasız olduğu hâlde üç oğul daha dünyaya getirdi. Bunlardan büyük olan Dobun Mergen'in oğulları anneleri Alan-Kuva hakkında dedikodu yaparak. “Bizim annemiz, kocası olmadığı hâlde üç erkek çocuk doğurdu. Bu dedikoduları duyan Alan-Kuva, “İki oğlum annelerinden şüphe duyarak hakkımda dedikodu yaptılar. Şüphenede haklısınız. Fakat her gece sarışın bir adam çadırın bacasından sızan ışık vasıtasıyla girerek karnımı okşuyor ve onun nuru vücuduma geçiyordu. Çıkarken de sarı bir kurt misali güneş ve ay ışığı altında gidiyordu. Düşünenler için onların Gök'ün oğulları olduğuna dair işaretler vardır. Onlar bütün insanlar üzerine hükümdar oldukları zaman, ulus da bunu anlayacaktır” (Ergin, 2005: 44-47).

Ercilasun, Ahmet Bican 2018 yılında, Yeni Çağ Gazetesi'nde 3 seri halinde yazmış olduğu, 1. “Türklerin Türeyiş Efsaneleri: En Eski Kayıt”, 2. “Türklerin Türeyiş Efsaneleri: “Yeniden Türeme”, 3. “Türklerin Türeyiş Efsaneleri: Oğuz Kağan Destanı”. İsimli makaleler zikredilmeğe değer çalışmalardır.

Bu yıl Moğolistan'da yapılan “Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu”nda bildiri olarak hazırladığım “Tuncer Gülensoy'un Mongolistik Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme” isimli bildiriye Gülensoy'un, Altan Topçı, Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü, Ötemiş Hacı Cengiznâme, Altayistik Mongolistik Halkbilimi Makaleler-2, Türkçe El Kitabı isimli 5 kitap ve Mongolistik'le ilgili 20 makale hakkında bilgi vermiştim. Bu çalışmamızda Gülensoy'un, Altayistik ve Moğol Halkbilimi çalışmalarını değerlendirmeye çalıştık.

Makaleler:**Altayistik Makaleleri:**

1. Gülensoy, T. (2017), “Türkiye’de “Altayistik Çalışmaları”, Makaleler-2, s.11-15.

Yabancı çalışmacıların yanında Türkiye’de Altayistik alanında çalışan bilim insanları ve yaptıkları çalışmalara değinilmiştir. T. Tekin, A.B.Ercilasun, O.F. Sertkaya, A.Gül Sertkaya, F.S.Barutçu-Özönder, L.Karahan, G.Gülsevin, A.Buran, F. Kirişçioğlu, A.Günşen, M.Öner, C.Alyılmaz, O.Mert, B. Gül, F.Ersoy, “Y.Kartallıoğlu”, gibi bilim insanlarının çalışmaları zikredilmiştir. Ayrıca Moğolistan ile karşılıklı olarak bu alanda çalışacak doktora öğrencilerinin mutlaka yetiştirilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Sonuç bölümünde Gülensoy şu temennilerde bulunur: “Hem tarihî hem de yakın dil akrabalığı bağımız olan Moğollarla karşılıklı olarak Moğolca ve Altayistik dersleri açılmalı, öğretim üyesi mübadelesi yapılarak Türk ve Moğol gençlerine Türkoloji ve Altayistik (Türkçe ve Moğolca Dil İlişkileri) öğretilmelidir.”

2. Gülensoy, T. (2017), “Altayistik-Mongolistik ve Türkoloji”, Makaleler-2, s.17-26.

Türkolojiyi destekleyen en yakın bilim dalları “Altayistik ve Mongolistik” olduğu anlatılmış N. Poppe’nin “Altay Dillerinin Karşılaştırılmalı Grameri”nden “P/B, T/D, K/G, Ç, Z,S,Y” ünsüzlerinin “Moğolca-Türkçe-Mançu-Tunguzca-Korece” deki durumları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

3. Gülensoy, T. (2017), “Altay Dillerindeki Akrabalık Adları Üzerine Notlar”, Makaleler-2, s.27-62.

Bu makalede akrabalık adları I. Aile İçi Yakınlık, 2. Baba Tarafından Akrabalık. 3. Anne Tarafından Akrabalık. 4. Evlilikle Olan Akrabalık. 5. Dede veya Anaanne/Babaanne’ye Göre Akrabalık, ana başlığı altında, 23 akrabalık ismini Türk (Tarihi Türk dili ve Çağdaş lehçedeki durumları dahil), Moğol, Mançu, Kore dillerindeki durumları, mukayeseli bir şekilde anlatılmıştır. Makalede ayrıca “Altay Dillerindeki Akrabalık Adları Sözlük”ü ve anlamları da alfabetik sıraya göre verilmiştir.

4. Gülensoy, T. (2017), “Göktürk Anıtlarının Altayistik Açısından Değerlendirilmesi”, Makaleler-2, s.63-78.

Makalede kelime başı ünsüzler, ünlüler arası ünsüzler, ünsüz grupları, Altayca-Moğolca-Türkçe’deki durumları mukayeseli olarak verilmiştir. Kelime sonu ünlüler ile orta hece ünlüleri, Türkçe-Moğolca mukayeseli olarak verilmiştir. Eski Türkçedeki kelimeleri Moğolcadaki şekillerinin cetvelde gösterilmiştir. Türkçe ile Moğolcadaki 18 ek her iki dilde de aynı olduğu gösterilmiştir. Çalışmada son olarak Orhun Türkçesindeki kelimeler ile Moğolca bakımından mukayesesi verilmiştir.

5. Gülensoy, T. (2017), “Altay Dil Ailesi ve Mayalar”, Makaleler-2, s.79-80.

Bir zamanlar medeniyette çok ileride olan Mayalar Güney Amerika’da yaşayan bir kavimken, 15 ve 16. yüzyılda İspanyollar tarafından yok edildiği belirtilmiş. Avrupa’da yayımlanan “Ethnos” adlı derginin 1967 yılında yayımlanan 32. Sayısında Stig Wikander adlı bir bilim insanının “Maya and Altaic. is the Maya Group of Languages Related to the Altaic Family?” (Maya ve Altayca. Maya grubu dillerinin Altay Dil Ailesi ile Akrabalığı var mı?) ve ikinci bölüm Ethnos’un 35. sayısında 1970’te yayımlandığını belirtir. Maya dilinden toplam 15 keli Türkçe ile karşılaştırılarak Türkçe anlamları verilmiştir. Gülensoy, bu makalesinde Kuzey Amerika yerlileri arasında yapılan dil araştırmalarında binlerce Türkçe veya Altayca (Moğolca, Mancu-Tunguzca) kelimenin varlığı tespit edildiğini anlatmıştır.

6. Gülensoy, T. (1991), “Doğu Anadolu Ağızlarında Görülen Bazı Fonetik ve Morfolojik Özelliklerin Altayistik Açısından Değerlendirilmesi”, Türk Dünyası Araştırmaları, 1991-1, Sayı 71, (Nisan): 109-113. (Türk Dünyası Araştırmaları, 1991-2, Sayı 73 (Ağustos): 81-86.)

“Gülensoy, Anadolu Ağızlarının hem fonetik hem de morfolojik malzeme bakımından Türk dili tarihi ve mukayeseli Altayistik açısından önemini belirtmiş; Doğu Anadolu’da yaşayan “Zaza” adlı Türkmen gruplarının (Elazığ, Bingöl, Varto, Karlıova, Tunceli, Urfa (Viranşehir) yörelerinde) ağız özellikleri hakkında bilgi vermiştir. Bu özellikleri Türkçe ile karşılaştıran Gülensoy, daha sonra bu ağızların fonetik ve morfolojik özelliklerini örneklerle açıklamaya çalışmıştır (Gül, 1999: 154).

Moğol Halkbilimi Makaleleri:

Bu bölümde Türk ve Moğol efsane, mitoloji ve destanlarda Kurt kültü; Türk ve Moğol mitolojisinde “Işık” ve “Gök” motifleri; MGT ve AT ve Cengizname’deki Folklor unsurları; Anadolu’da Moğollar ve Samager-Noyan Hakkında anlatılan yeni bir efsane; Türk ve Moğollarda ata verilen değer ve Eski Türk ve Moğol askeri teşkilat bakımından benzeyen taraflar gibi konular anlatılmıştır. Çalışmamızda toplam 8 makale yer verdik.

1. Gülensoy, T. (2017), “Türkler’de “Ata Kurt” (Kurt Ata)/ Bozkurt=Börteçinoia Efsanesi ve Mavi Türkler”, Makaleler-2, s.431-432.

Makalede Türkçedeki Boz+kurt, Moğolcadaki Börte+çinoia ile aynı olduğunu, Türk ve Moğol yaratılış efsanelerinin ana temaslarının birbirlerine çok yakın olduğu örneklerle izah edilmiştir. Destanlarda görülen “kurt, mağara, demir, dağ, demirci” motiflerinin Türkler’de ve Moğollar’da ortak olduğu belirtilmiştir.

2. Gülensoy, T. (2017), “Türk ve Moğol Mitolojisinde “Işık” ve “Gök”, Makaleler-2, s.433-436.

Türk ve Moğol mitolojisinde insanın “ışık’tan ya da “dolu”dan doğmuş ve çoğaldığı belirtilmiş, Gök, boz (Moğol:Börte) renkli bir kurt olduğu kaynaklardaki şekilleriyle anlatılmıştır. Oğuz Kağan Destanı’nda “Oğuz Kağan çadırında uyurken Güneşe benzer bir ışık içeri girer, bu ışıktan kök tüylü ve kök yeveli büyük bir erkek kurt çıkar” ordunun önünde yürür. Moğolların Gizli Tarihi’nde Ala Koa’nın “çadırın üstündeki delikten içeri giren göksel bir ışık”tan döllenme ile üç oğlu olur. Moğolların Gizli Tarihi’nden “Cengiz Kağan’ın atası yukarıdaki Tanrının inayeti ile yaratılmış bir Bozkurt idi” geçtiği vurgulanmıştır. Yine Türk ve Moğol efsanesinde “kutsal Işık’ın gece çadıra girdiği ve “Aile Ocağı”nın hayatini belirten yer olduğu anlatılmıştır. Sayan Uygur Türklerinde “ışık”, Kırgızların “Er Töştük” destanlarından “ışık demedi”, bir Tibet efsanesinde “mavi bir ışık” motifleri verilerek konu anlatılmıştır.

3. Gülensoy, T. (2017), “Türk Halk Bilimine Kaynak Olarak “Moğolların Gizli Tarihi”, Makaleler-2, s.445-452.

Bildiri olarak sunulmuştur. Orta-Asya’da Türklerle en yakın ilişkisi olan Moğollar, Altay dilleri içinde yer alan bir kavimdir. Moğolların, dil, tarih, edebiyat ve folklorları Türklerinki ile bir paralellik halinde olduğu anlatılmıştır. DLT’te geçen 5 kelimenin Moğolca olduğunun ispatlandığını belirtmiş. Türkçe ve Moğolcada pek çok müşterek kelimenin olduğunu ve bu kelimelerin önce hangi dilde kullanıldığını tespit etmenin zor olduğunu söyler ve 16 kelime örnek olarak verir. MGT halk bilimine kaynak olarak zengin bir eser olduğu belirtilmiştir. MGT’de geçen rüya ve rüya tabirleri, diz çökme motifi, müzik ve müzik aletleri, atasözleri ve deyimler, 3, 7, 9 gibi kutsal sayılar, tek gözü olan Duva-Sokor, giyecekler, ev malzemesi, gökten ışık inmesi bokurt motifi, yiyecek ve içecekler yer yer Türk mitolojisindeki karşılıkları ile mukayeseli bir şekilde anlatılmıştır.

4. Gülensoy, T. (2017), “Altan Topçi ve Cengizname’deki Folklor Unsurları”, Makaleler-2, s.453-462.

Tuncer Gülensoy, bu çalışmasında Moğolcadan kendisi tercüme ettiği Altan Topçi ile yine kendisi Çağatay Türkçesinden tercüme ettiği 16. yüzyılda yazılmış ve 13-14. yüzyıllardaki Cengiz Han ve Oğullarının yönetim yıllarını kapsayan sözlü anlatım ve

efsanelere dayanan Cengiznâme’de geçen folklor unsurlarını sıra ile tespit edip anlatmıştır. Gülensoy, Altan Topçı’de geçen Türk folklor ve mitolojisinde görülen bazı motifleri şöyle sıralamış: 1. Cengiz han’ın Doğumu.2. Ad verme. 3. 3 ve 9 sayısı. 4. Rüya Tâbiri. 5. Gök’e secde etme. 6. Tanrı’ya içki sunma. 7. Anda(Can dost). 8. Yada taşı. 9. Adak kabı. 10. Kâhin. 11. Kâhin köpek. 12. Kahânet. 13. Alnında beyaz işaret olan katır. 14 Cengiz Han’ın Tasviri. 15. Sidurku’nun tasviri. 16. İki evlilik. Ana başlık altında sıralanmıştır. Ayrıca Türk dili, folkloru, etnografyası ve mitoloji için ilgi çekici sözcük ve terimlerden şunlar verilmiş: Kötü dilli baykuş, iyi dilli saksâğan, Mavi-boz at, Şeytan soyundan kara büyücü kadın, Kırk ağız. Altın kopuz, Ziyafet, Çorba.

Cengiznâme’deki mitoljik folklorik ve etnografik unsurlar şu başlık altında verilmiştir.

1. Altın kapılı (eşikli) ak çadır/Gümüş kapılı mavi çadır/Çelik kapılı boz çadır. 2. Baba Tükles. 3. Yas tutma. 4. Yoğ aşı. 5. Koyunun aşık kemiği ile fal bakma.6. 3 sayısı. 7. Kerâmet. 8. Tör. 9. Keçeyle kaldırıp han ilân etme. 10. Güzel söz.

5. Gülensoy, T. (2017), “Türk ve Moğol Efsanelerine Göre Börteçino’dan Babür’e”, Makaleler-2, s.463-465.

Türkler ve Moğollar kan bağı akrabalığı bulunmamasına rağmen, mitoloji, destan ve efsane”lerinde çoğu zaman birlik gösterdikleri belirtilmiş, Moğol mitolojisinde ve tarihinde bazen müşterek olan tarihî şecere (soy kütüğü) üzerinde durulmuştur. Moğollar’da şecerenin ilk atası Bozkurt’tur. Bozkurt’tan Babür’e kadar 34 şecere sıra ile verilmiştir. Bu 34 şecereden sonra, Babür, Uluğ bey’in üçüncü amcası Miranşah oğlu S. Mehmet’in oğlu Ebu Sait’in oğlu Ömer Şeyh’in oğlu olduğu belirtilmiştir.

Moğolların şeceresi belli bir yerden itibaren hem Türkleşmekte hem de İslâmiyet dairesine girdiği anlatılmıştır. 22. İsim Cengiz Han’ın babası Yesugai-Ba’atur’dur. 23. Sırada Cengiz Han, son sırada Babür Han yer almaktadır.

6. Gülensoy T. (1992), “Anadolu’da Moğollar ve Samager-Noyan Hakkında Yeni Bir Efsane”, Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992, TDK Yayınları., 1996, Ankara, s. 661-666.

Anadolu’ya gelen Moğollar ve Moğol boyları hakkında bilgi verilmiş, Anadoluda halen yaşayan Moğolca yer adları sıralanmıştır. 1270-1271 yıllarında Samager-Nogay isimli birinin hayatı etrafında meydana gelmiş bir efsane anlatılmış ve Samager adının etimolojisi verilmiştir. (Gül, 1999:155).

7. Gülensoy T. (1992), “Türk ve Moğollarda Ata Verilen Değer Manas Destanı’nda “Özel Atlar”, Makaleler-2, s.479-485.

Çalışmada atlı göçebe kültürünün temsilcileri olan Türkler ve Moğolların, hayatlarının her safhasında beraber oldukları ata büyük önem verdikleri vurgulanmıştır. Türk destan ve edebiyatında yer alan bazı eserlerdeki kahramanlara ait 20 at ismi verilmiştir. Moğolların Gizli Tarihi’nde geçen 16 at adı ve sıfatına da ver verilmiştir. Manas destanında geçen atla ilgili 13 mısra verildikten sonra destanda geçen adları ve sıfatlar belirtilmiş “özel atlar”dan 34 isim sayılmıştır.

8. Gülensoy, Tuncer (1974), “Eski Türk ve Moğol Askerlik Teşkilatının Benzeyen Taraflarıyla Çingiz Khan’ın Büyük Yasası’ndaki Askerî Cezalar”, Töre, S 24, (1974), s. 11-15.

Orta Asya’da yaşayan Türk ve Moğol milletleri tarihte büyük devletler kurmuş iki millettir. Dil bakımından akraba olan bu iki milletin efsane, mitoloji, yaratılış destanları, aile düzenleri ve yaşayışlarının da birçok bakımdan ortak olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Gülensoy, bu benzerliklerin yanında askerî teşkilatlarının da ortak olduğunu bu çalışmada ortaya koymuştur. Türklerde mevcut olan onbaşı (manga komutanı), yüzbaşı (bölük komutanı), binbaşı (tabur veya alay komutanı), tümen<Türkçe 10.000. (ordu komutanı) Moğolarda da aynıdır. Türklerde mevcut olan “hassa ordusu” Moğollarda da gece gündüz görev yapan, daima savaşa hazır olan ve memur, komutan, asilzâde, efendi, prens, bey’ler arasından

seçilen “Noyan” adı verilen Moğol hanının elinde kuvvetli bir silah olarak bulunurdu. Cengiz han zamanında bütün askeri beyler bir çatı altında toplanmış, sağ kol, sol kol ve merkez olmak üzere üçe ayrılmıştır. Her kolun başında bir başkomutan “yeke Noyan=büyük komutan) bulunurdu.

Gülensoy, çalışmada Moğol ordusunun disiplin anlayışını anlatmış, itaatsizliğin çok nadir olduğunu ve hana ihanet edenin ölüm cezasıyla sonuçlandığını dile getirmiştir. Gülensoy, MGT ve diğer kaynaklara dayanarak Cengiz han devrinden askerî emir ve cezalardan yazılı olarak elimizde bulunanlardan 8 madde saymıştır. Cengiz hanın muhafızlarının statüleri ile ilgili 5, gece muhafızları için 6 madde saymıştır. Daha önce örf ve âdetlere göre yaşamakta olan Moğol halkı Cengiz han sayesinde büyük bir millet haline gelince ilk yazılı yasa da ortaya çıktı. Bugün orijinal metni elimizde olmayan Cengiz hanın “Büyük Yasa” sının 36 maddelik bir metin olduğu tahmin edilmektedir. Gülensoy, bu maddelerden askerlikle ilgili 9 tanesini çalışmasında yer vermiştir.

Gülensoy, Türk ve Moğollarda askerî teşkilatın birçok bakımdan benzerlik gösterdiğini belirtmiş ve bugün büyük Türk ordusunu ayakta tutan disiplin temelini binlerce yıllık kültürünün günümüze kadar gelmiş olan ahlâk ve töresinde aramak gerektiğini dile getirmiştir.

Gülensoy, ayrıca “Orta Asya’dan Kırım’a (Moğolistan, Kırım, Gagavuzistan, Pakistan Gezi Notları”, “Eski Moğol İctimâî Hayatında Kadın ve Onun Devlet İdaresindeki Rolü”, Moğolca üzerine önemli çalışmaları bulunan Ahmet Temir ile ilgili olarak “Doğumunun 70. Yılı Dolayısıyla: Prof. Dr. Ahmet Temir-Hayatı ve Eserleri”, adlı çalışmaları da yapmıştır.

Sonuç

Türkiyede Altayistik ile ilgili önemli çalışmaları bulunan bilim insanlarından biri de Tuncer Gülensoy’dur. Gülensoy Altay dilleri birliğine inanan bir bilim insanıdır. Gülensoy, Türkiye’de yapılan Altayistik çalışmalarını ve Altayistleri yakından takip eden bilim insanlarından biridir. Göktür Anıtlarını Ana Altaycanın ses ve şekil bakımından karşılaştırmalı olarak anlatmış, yine Doğu Anadolu Ağızlarında görülen bazı ses ve şekil özelliklerinin Altayistik açıdan değerlendirmiş, Altay Dillerindeki birçok akrabalık adlarının ortak olduğunu ortaya koymuştur.

Gülensoy, Altay dillerinin akrabalığını ortaya koymak için Altay Dilleri içinde Türkçeye en yakın dil olan Moğolca üzerinde de çok çalışma yapmıştır. Gülensoy, Moğolların ikinci önemli eseri olan “Altan Topçı”yı Türkçeye çevirmiştir. Gülensoy, Moğolca ile ilgili birçok çalışmanın yanında Moğol Halk Bilimi ile ilgili olarak da çeşitli çalışmalar yapmıştır. Gülensoy, yaptığı çalışmalarda, Türklerde ve Moğollarda ortak olan kültür, örf ve anane, mitoloji, efsane, askerlik sanatı, inanç ve kişi adları bakımından benzerlikleri ortaya koymuş; bu iki milletin dil ve kültürlerindeki benzerliklerin tesadüf olmadığını ispatlamıştır.

Çalışmamızda Gülensoy’un Altayistik ile ilgili 6, Moğol Halkbilimi ile ilgili 8, toplam 14 makalesine yer verdik.

Kaynakça

ALTINKAYNAK, E., (2007). Cengiznâme Hakkında Bazı Değerlendirmeler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, Cilt: VII, Sayı 1, Sayfa: 1-20.

AYAN, E., (2005). Tarihi Kaynaklar Işığında Börte Çine ve Alan Kuva Efsaneleri (1). *Orkun*, Mart 2005, Sayı 85, s. 34-37.

AYAN, E., (2005). Tarihi Kaynaklar Işığında Börte Çine ve Alan Kuva Efsaneleri (2). *Orkun*, Nisan 2005, Sayı 86, s. 44-47.

- CAFEROĞLU, A., (1961). Türk Onomastiğinde Köpek Kültü. *TDAY-Belleten*, Ankara: s.1-11.
- DURBİLMEZ, B., (2006). Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un Halkbilimi Çalışmaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı-20, Yıl-2006/1, s. 1-17.
- ERCİLASUN, A. B., (2018). Türklerin Türeyiş Efsaneleri: En Eski Kayıt. *Yeni Çağ Gazetesi*, 28 Ocak. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turklerin-tureyis-efsaneleri-en-eski-kayit-46030yy.htm> (ET: 14.02. 2018).
- ERCİLASUN, A. B., (2018). Türklerin Türeyiş Efsaneleri: “Yeniden Türeme. *Yeni Çağ Gazetesi*. 4 Şubat. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turklerin-tureyis-efsaneleri-yeniden-tureme-46123yy.htm> (ET: 14.02.2018).
- ERCİLASUN, A. B., (2018). Türklerin Türeyiş Efsaneleri: Oğuz Kağan Destanı. *Yeni Çağ Gazetesi*. 11 Şubat. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turklerin-tureyis-efsaneleri-oguz-kagan-destani-46214yy.htm> (ET: 14.02.2018).
- Erciyes (Aylık Fikir ve Sanat Dergisi). (2005). Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Özel Sayısı. Yıl: 28, Sayı: 331, Temmuz-2005, Kayseri.
- GÜL, B., (1999). Türkiye'de Altayistik Alanında Yapılan Çalışmaların Açıklamalı Kaynakçası Üzerine Bir Deneme. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 7, s.119-172.
- GÜL, B., (2012). *Türk Moğol Araştırmaları: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (1973). Mongolistik Üzerine Türkiye’de Yapılan Yayınlarla İlgili Bir Bibliyografya Denemesi. *Bibliyografya-Kitap Haberleri Bülteni KHB*, C.II /3 (Mayıs 1973), s.72-76.
- GÜLENSOY, T., (1974). Eski Türk ve Moğol Askerlik Teşkilâtının Benzeyen Taraflarıyla Çingiz Khan’ın Büyük Yasası’ndaki Askerî Cezalar. *Töre*, S. 24, s. 11-15.
- GÜLENSOY, T., (1976), “Cebe” Adı Hakkında. *Atsız Armağanı*, İstanbul: s. 257-265.
- GÜLENSOY, T., (1982), Doğumunun 70. Yılı Dolayısıyla: Prof. Dr. Ahmet Temir-Hayatı ve Eserleri. *Erciyes*, V/ 57. Eylül, s.1-10. (Ayrıca kitap olarak basılmıştır).
- GÜLENSOY, T., (2008). *Altan Topçı*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (2009). *Ötemiş Hacı Cengizname*. Ankara. Kültür Ajans Yayınları.
- GÜLENSOY, T.-Küçükler, P., (2015). *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (2017). Altayistik-Mongolistik-Halk Bilimi *Makaleler-2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (2012). *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler 1 (1800-1950: Türkolojinin 150 Yılı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜLENSOY, T. (2015), *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler 2. Cilt*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜLENSOY, T., (2000). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 19-57.
- GÜLENSOY, T., (2013). Türkçe ile Moğolca İlişkileri. *Prof. Dr. Leyla Karahan Armağanı*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 515-532.
- GÜLENSOY, T., (2000). Altayistic, Mongolistic and Anatolian Dialects. *Hasan Eren Armağanı*, Ankara: TDK Yayınları, s.190-195.

- GÜLENSOY, T., (2000). Börteçine ve Temuçin. *Hasan Eren Armağanı*, Ankara: s. 196-199.
- GÜLENSOY, T., (2007). Türkiye Türkologları ve Türk Diline Hizmet Edenler Ansiklopedisine Başlarken. *Erciyes Dergisi*, Kayseri: Yıl, 30, S. 353, Mayıs, s.1-3
- GÜLENSOY, T., (2009). *Ötemiş Hacı Cengizname*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- GÜNDÜZ, T., (2016). *Oğuz Kağan Destanı-Reşideddin Oğoznâmesi-*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- KAYA, M. L., (2017). *Moğolların Gizli Tarihçesi (Moğolların Kırmızı Kitabı)*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2011, Kronik Yayınları.
- KAYMAZ, Z., (2005). Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Altayistik. *Erciyes Dergisi*, Tuncer Gülensoy Özel Sayısı, Kayseri: Yıl:28, Sayı 331, s. 27.
- KİBAR, O., (2005). *Türk Kültüründe Ad Verme*. Ankara: 1. Baskı, Akçağ Yayınları.
- KÜÇÜKER, P., (2015). Doğumunun 76. Yazı Hayatı'nın 56. Yılında Prof. Dr. Tuncer Gülensoy (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un Bibliyografyasına Ek). *Kültür Evreni*. Yıl-2015, Sayı-24, s.64-71.
- LESSING F. D. (2003). *Moğolca Türkçe Sözlük*. (çev., Günay KARAAĞAÇ), Ankara: TDK Yayınları.
- ÖGEL, B., (2018). Türk Efsaneleri Üzerinde İncelemeler, Uygur'ların Menşee Efsanesi. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1023/12393.pdf> (ET: 03.02.2018).
- ÖZKAN, N., (2006). Prof. Dr. Tuncer Gülensoy. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Özel Sayı: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı). Kayseri: C. 1, S. 20, s. 1987-2029. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/219341> (ET: 26.02.2018). s.1-43.
- SERTKAYA, O. F., (2012). Türkiye ve Mongolistik. *Gazi Türkiyat*, Güz 2012/11, s. 1-10.
- SERTKAYA, A. G., (2014). Moğolca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Moğolca'ya Geçen Kelimelerin Sistematiği ve Bu Alınçlamalar Üzerinde Yapılan Çalışmalar. *Türk-Moğol Araştırmaları Çalıştayı*, (24 Ekim), Ankara: Gazi Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Merkezi. <http://profdraysegulsertkaya.com/pdf/mogolca-sistematik.pdf> (ET: 9.03.2018)
- TEMİR, A., (1992). Ural-Altay ve Altay Dilleri. *Türk Dünyası El Kitabı*, 2. Cilt, 2. Baskı Ankara. s. 3-6.
- TEMİR, A., (1986). *Moğolların Gizli Tarihi*. Ankara. TTK Yayınları.
- TEMİR, A., (1998). Moğolca ile Türkçe İlişkileri. *TDAY-Belleten*, Ankara: TTK Basım Evi. 1994, s.295-300.
- TEMİR, A., (1955). Türkçe İle Moğolca Arasındaki İlgiler. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt XIII, Sayı: 1-2 Mart-Haziran. s. 1-25. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1239/14135.pdf> (ET: 19.02.2018).
- TEKİN, T., (2003). *Altay Dilleri Teorisi, Makaleler-1 Altayistik*. (hzl. Emine YILMAZ-Nurettin DEMİR), Ankara: Grafiker Yayınları, s.73-86.
- TUNA, O. N., (1972). Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler. *I. Türkiyat Mecmuası*, C. XVII, İstanbul: s. 209-250. [http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuturkiyat/article/view/1023001129/pdf\(ET:24.02.2018\)](http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuturkiyat/article/view/1023001129/pdf(ET:24.02.2018)).
- TUNA, O. N., (1976). Osmanlıcada Moğolca Kelimeler. [http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuturkiyat/article/viewFile/1023000769/pdf\(ET:24.02.2018\)](http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuturkiyat/article/viewFile/1023000769/pdf(ET:24.02.2018)).

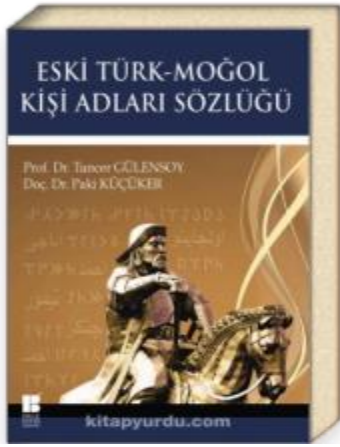
TUNA, O. N., (1992). Altay Dilleri Teorisi. *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara, 2. Cilt, 2. Baskı, s.7-58.

TÜMER, G., (1992). Budizm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: 6. Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.352-360.

VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Hatırası, ELAZIĞ.

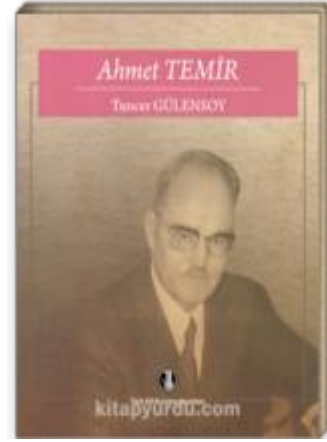
Tuncer GÜLENSOY'un Çalışmalarından Bazıları:

Eski Türk-Moğol
Kişi Adları Sözlüğü-2015

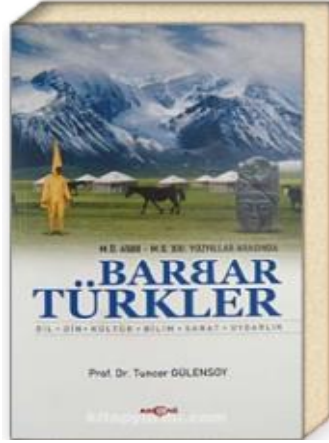
Makaleler-2017

Ahmet Temir-1982

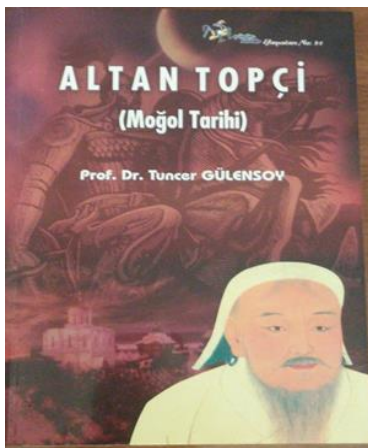
Makaleler-2017

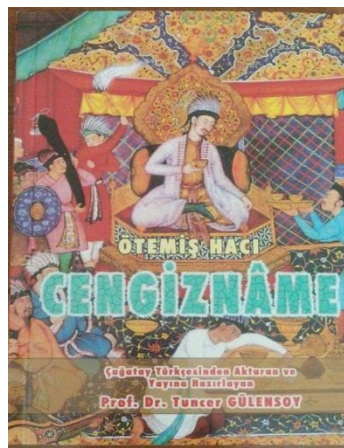
Barbar Türkler-2016

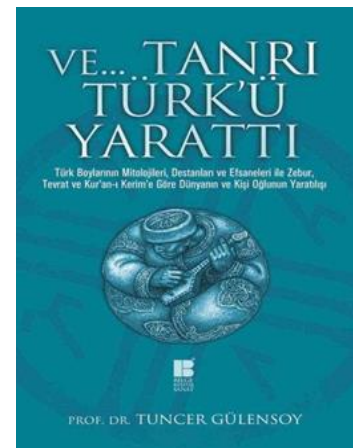
Türkçe El Kitabı-2000

Altan Topçı-2008

Cengiznâme-2009

Ve Tanrı Türk'ü Yarattı